

ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ Ε'.

Λ Ο Γ Ο Σ

ΠΕΡΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΥΝΤΕΘΗΣ

ΥΠΟ

ΝΑΘΑΝΑΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΒΟΕΩΣ.

Ἐφημερίου

τῆς ἐν Μασσαλίας Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΜΑΣΣΑΛΙΑΙ, τῇ ΚΕ'. Νοεμβρίου, ΛΩΝΔ'.

Ἦμῶν ἦσαντε ὑμῖν ἐκ τῶν ἡδῶν Σιών.

Ὡς σταμεν τὴν ἡδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;

(Ψαλ. ρ λ ε'.)

ΕΝ ΕΡΜΟΤΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

(Ὁδὸς Ἀγορᾶς ἀριθ. 613.)

1858.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΟΤΗ ΚΑΡΑΒΙΑ ♦ ΑΘΗΝΑΙ

MCMLXXV

Λ Ο Γ Ο Σ

ΠΕΡΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΥΝΤΕΘΕΙΣ

ΥΠΟ

ΝΑΘΑΝΑΗΛ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΒΟΕΩΣ.

Ἐφημερίου

τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΜΑΣΣΑΛΙΑ, τῇ ΚΕ'. Νοεμβρίου, ΛΩΝΔ'.

*Ἦμνον ᾠσάτω υμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών.
Ὡς, σπασμένη τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλατράς;
(Ψαλ. ρ λς'.)*

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

(Ὁδὸς Ἀγορᾶς ἀριθ. 673.)

1858.

ΤΗ
ΜΙΑ: ΑΓΙΑ: ΚΑΘΟΛΙΚΗ:
ΚΑΙ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ:
ΤΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑ:
ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥΤΟΝ
ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΓΡΑΨΑΣ.

Πρὸς τοὺς Ἀναγινώσκοντας.

Ὁ λόγος οὗτος συνετάχθη ἔτι ἐκφωνηθῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μασσαλίας, πρὶν ἢ μουσικῇ τοῦ Ἰωάννου Χαβιαρᾶ ἢ τοῦ Β. Παρθάγγελου εἰσαχθῇ ἐν αὐτῇ· ἀλλ' οἱ ἐπιτροπεύοντες τὴν Ἐκκλησίαν ἠρνήσαντό μοι τὴν ἄδειαν τῆς ἐκφωνήσεως, καθ' ὑπαγορευσιν ἰσως τοῦ συναδέλφου μου, ὅστις τυγχάνει ὡς ἴσως γινώσκων. Τοῦτον δὲ αὖθις κρεῖττον ἀναθεωρήσας ἀνεπλήρωσα διὰ τῶν καταλλήλων κατόνων τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, ὡς καὶ διὰ συντόμου ἀνασκευῆς ἐπὶ τῶν ἐκ Μαγχεστρίας δύο διατριβῶν, δημοσιευθεῖσων πρὸ τινος χρόνου διὰ τοῦ φύλλου τῆς Ἐλπίδος καὶ τοῦ Αἰῶνος. Ὅθεν ἐκδίδεται ἤδη προτροπῇ τῶν φίλων καὶ γνωμοδοτήσει ἀνδρῶν εἰδημονεστέρων μου.

Ἐρρώσθε.

Ἀρχιμανδρίτης
ΝΑΘΑΝΑΗΛ ΙΩΑΝΝΟΥ.

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου,
τὴν 20 Μαΐου 1853.

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΥΝΤΕΘΕΙΣ

ὑ π ο

Ναθαναὴλ Ἰωάννου Εὐβοέως;

Ἐφημερίου τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Μασσαλία, τῇ κβ. Νοεμβρίου α.ω.ρ.δ'.

Εὐδομεῖ τις; ψαλλέτω. (Ἰακ. ε. 13.)

ΟΤΕ μετέβην εἰς Μασσαλίαν ὡς ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, αὐτοῦ πολλὸς παρῆλθε χρόνος, καὶ οἱ ὁμογενεῖς ἤρξαντο νὰ συσκέπτονται ἐν ταῖς συνελεύσεσιν αὐτῶν, ἢ ἰδίως, περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὡς εἰσακτέας εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν· ἀλλ' εἰς δύο διηρέθησαν μερίδας, οἱ μὲν ὑπεστήριζον τὴν Ἐκκλησιαστικὴν, οἱ δὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν. Τότε δὲ οἱ τοὺς ὅρους καὶ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας σεβόμενοι ἤτελσαντο νὰ πληροφορηθῶσιν, ἂν ἐπιτρέπηται παρὰ τῶν κανόνων ἢ εἰσαγωγή τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ περὶ τούτου πληροφορηθέντες ἀντιτείνοντο τοῖς ἄλλοις. Ὅθεν κατὰ τὴν εἰρηστικὴν πύμπτην Νοεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους φιλονεικίας περὶ τούτου γινομένης, ἠρώτησέ τις τὸν ἀντιτείνοντα, πόθεν ἔχεις ταῦτα; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Καὶ τίς ἐρωτᾷ αὐτόν; αὐτὸς εἶπαι μισθωτὸς, καὶ οὐδὲν δικαίωμα ἔχει ν' ἀναμειγνύηται εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Καὶ πῶς, Χριστιανέ, οὐκ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκρίνωμαι εἰς ὅσα ἐρωτῶμαι; τὸ τῆς ἀδελφότητος βεβαίως ὅχι, διότι οὐκ εἰμι μέλος αὐτῆς· ὡς ἱερεὺς ὅμως ὀφείλω νὰ λαλήσω δυνατῇ τῇ φωνῇ, καὶ λόγον νὰ γράψω ἔχω δίκαιον, ἂν ὅχι ἀνώτερον τῆς ἀδελφότητος, ἴσον τοῦλάχιστον, καὶ τί λέγω ἴσον; ἀνώτερον πάντων καὶ ἐπιβλητικόν· διότι ἐπιβάλλει μοι

τὸ μέγα τοῦτο καθήκον αὐτὸς ὁ θεμελιωτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτοῦ τεθέντες νόμοι, παρακελευόμενοί μοι νὰ ἐπαίνω τὰ καλὰ, καὶ κατακρίνω τὰ κακὰ. Μὴ αἰσχυρῶς (λέγουσιν οἱ νόμοι οὗτοι) τοὺς ἐνδόξους τῆς γῆς, μηδ' αὐτὸν τὸν φέροντα τὸ διάδημα, καὶ ὀρθοτόμει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Καὶ ὁ μὲν θεόπνευστος Παῦλος κελεῖται α' ἐλεγεῖν, ἐπιτίμησον, πρὸς τὸν ἀντιπαύλου (α). ὁ δὲ θεομακάριστος Πέτρος, λέγει α' τὴν ἀδελφότητα ἀγαπάτε » (β). Κι ἐγὼ ταύτην ἀγαπῶ, ἀλλὰ τὰς καινοτομίας, ὡς ἐπιχειρεῖ νῦν, οὐ δέχομαι, καὶ οὐδὲν πτοῦμαι λέγων τὴν ἀλήθειαν· ἐπὶ τὰς δύο δὲ πύμνας τοῦ πλοίου καθήμενος, τὴν τε Παλαιάν, λέγω, καὶ Νέαν Γραφήν, εἰ τύχοι μοι τρικυμία, διὰ τῶν κυμάτων παλαιῶ κατὰ τῆς μηχανῆς τῶν ἀνέμων. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε ὁμογενῶν ὑπὸ τοῦ πρὸς τὰ θεῖα μεγάλου πόθου καταφλεγόμενοι, συνέλαβον ἰδέαν, ἵνα εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μουσικὴν μελωδικὴν καὶ ἀρμονικὴν, καὶ μετ' ἐπιμονῆς ἐνεργοῦσι νὰ πραγματοποιήσωσιν τὴν ἰδέαν ταύτην, θεοπρεπῆς τῶντι ἔργον ἐπιχειροῦσι καὶ θεοφελῆ πράξιν βέλουσιν ἐκτελέσει. Λέγων δὲ ταῦτα, μὴ νομίσητε, ὅτι ἐννοῶ τὴν πρὸ δύο ἐνιαυτῶν πολυθρύλλητον ἐκείνην τοῦ θεάτρου, ἅπαγε! ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν θεσμοθετηθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους καὶ κανόνας αὐτῆς τεθεῖσαν, ἥτις δυστυχῶς ἐπαθε καὶ αὕτη ὅ,τι καὶ τὸ φιλόμουσον αὐτῆς ἔθνος· ὃ ἐστὶν ἔπεσεν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καλονῆς, ἔχασε τὸν ῥυθμὸν τῆς, καὶ ὁ χρόνος ἀνέμιξεν εἰς αὐτὴν βαρβάρους φωνάς, ὡς καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα τὸ αὐτὸ συνέβη, εἰς τὴν γλῶσσαν δηλ. καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀλλ' ἡ ἀνόρθωσις μουσικῆς μεγαλοπρεποῦς, καὶ μάλιστα Ἐκκλησιαστικῆς, δεῖται σκέψεως ἀνωτέρας, δὲν εἶναι ἔργον εὐκολον καὶ τοῦ τυχόντος· μουσικῆς λέγω, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ εὐκλεία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς ὠραϊσμόν τῆς. Ναί, τοιαύτην ἀπαιτεῖ, ὁποῖα ἦτο ἡ τοῦ Κοσμᾶ τοῦ μελωδοῦ, Ἐπισκόπου Μαΐουμᾶ, πρὸ χιλίων ἑκατὸν τριάκοντα πέντε ἐτῶν· καὶ ἡ τοῦ

(α) Β'. Τιμ. δ'. 2. (β) Α'. Πέτρ. δ'. 17.

συγχρόνου; συνηλικιώτου καὶ συμμαθητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Μανσοῦρ, ἥτοι τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅστις διὰ τὴν τῶν λόγων αὐτοῦ ρητορείαν καὶ εὐφράδειαν ἐπωνομάσθη ὕστερον Χρυσορρόας. Καὶ ὁ πρὸ τούτων ἀκμάσας, κατὰ τὸ τετρακοσιοστὸν ἐννενηκοστὸν καὶ ἕκτον ἔτος Μ. Χ., Ῥωμανὸς, ἱεροδιάκονος ὢν τῆς ἐν Βηρυττῇ Ἐκκλησίας, ἐφάνη πρῶτος τῶν Κοντακίων ποιητῆς καὶ μελωδῆς, ὅστις καὶ πρῶτος πάντων ἐμελώδησε τὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, ἥτοι τὸ Ἁ Παρθένης σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει· διὸ καὶ μελωδῆς ἐπωνομάσθη. Μετὰ τοῦτον δὲ ἔρχονται οἱ δύο ἔνδοξοι καὶ περιφανεῖς ἄνδρες, ὃ τε Κοσμᾶς καὶ Ἰωάννης, ἐπὶ παιδείᾳ καὶ χρυσαυγεί βίῃ· οὗτοι ὑπῆρξαν φωστῆρες μέγιστοι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἁματογράφοι καὶ μελωδοὶ ἐγένοντο ἄριστοι, τῶν ὑποίων τὰ μελίρρυτα καὶ πάντερπνα ἁματογραφήματα καὶ μελωδήματα κοσμοῦσι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ καταλαμπρύνουσι τὰς ἱεράς αὐτῆς τελετάς, καὶ ὡς πολύτιμοι λίθοι ἀγλαΐζουσι πᾶσαν Δεσποτικὴν καὶ Θεομητορικὴν ἑορτήν, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην Ἀγίου μνήμην. Ἐν τούτοις τοῖς ἱεροῖς μελωδήμασι βλέπει τις, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τὴν ἐπανθὴ τῶν μουσικῶν ἐμβρίθειαν, τὸ ὕψος τῶν ἁσματικῶν ὕμνων, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς μουσικῆς. Ναί, τοιαύτην ἀπαιτεῖ νὰ ἐπαναγάγῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τοὺς χορούς τῆς. Διὰ τοῦτο προεῖρηκα, ὅτι, ἡ μὲν ἰδέα θεάρεστος καὶ ἡ πράξις βεσιφιλής, τὸ δὲ κατόρθωμα δύσκολον, καὶ οὕτε ἴδιον εἶναι ἐνός ἐκάστου· εἰ μὴ, ἂν ἡ θεία πρόνοια εὐδοκῇ ν' ἀνεγείρῃ καὶ πάλιν νέον Κοσμᾶν ἢ Ἰωάννην· τότε ἐσόμεθα βέβαιοι, ὅτι δὲν θέλομεν ἀργήσῃ νὰ ἴδωμεν ἀνεγερμένην καὶ ἀνωρθωμένην ὑπ' αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, καὶ εἰς ἐντελὴ εὐῤῥυθμίαν ἀνυψωμένην, καὶ ἐπαναγομένην εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς κλέος καὶ μέλος· καὶ οὕτω ν' ἀποσυμβαλίσῃ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ μουσικὴ, ὡς καὶ ἡ γλῶσσα, πάντα βαρβαρισμὸν, φραγκισμὸν ἢ τουρκισμὸν. Διότι ὁ σκοπὸς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἶναι θεῖος καὶ ὑψηλός· δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν τῆς τοῦ θεάτρου, ἥτις ὑπόσχεται μὲν εἰς τοὺς ἀκροατὰς τέρψιν, ἡδονὴν καὶ τὰ ὅμοια, προσφέρει δὲ πάντα Σατανικὸν θεμελισμὸν, ὡς ἄρωμα εὐαδὲς πρὸς εὐχαρίστη-

σιν τῶν ἐν αὐτῇ παραγινόμενων. Ταύτην μὲν ὁ θεὸς Χρυσόστομος πομπὴν τοῦ Σατανᾶ ὀνομάζει, καὶ τὰς ἐπαύσεις αὐτῇ πομπευτήρια· ἐκείνην δὲ τούνην συντριβὴν καρδίας καὶ κατάνυξιν ψυχῆς, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Γαζαῖος Προκόπιος. « Μέλος » ἐνάρθρου φωνῆς ὕμνοις θείοις ἐγκεράσας· ὡς ἂν τὴν μὲν αἴσθησιν διεγείροι τὸ μέλος, τὸ δὲ νόημα μετ' αὐτοῦ θεῖον πόθον ἀνάπτοι. « Ὅθεν ἡ μὲν εἶναι μουσικὴ θεία, καὶ καθὼς θεία, ἀνήκει εἰς θεῖον καὶ ἱερὸν τόπον, ἥτοι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ Σατανικὴ, καὶ ἀνήκει εἰς τὰ Σατανικὰ πομπευτήρια κατὰ τὸν θεῖον, λέγω, Χρυσόστομον, ἥτοι εἰς τὰς τῶν θεάτρων θυμέλας, ὀρχηστὰς καὶ ὀρχηστρίας αὐτῶν, καὶ τὰς συναθροίσεις των. Πάντη δὲ ἄλλοτρία ἐστὶν ἐν τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς ναοῖς, ἐν αἷς δοξολογεῖται, ὑμνεῖται καὶ λατρεύεται τὸ ὑψίστον ὄνομα τοῦ Ἀκτίστου Ὁντος. Διὰ μὲν τῆς θείας μουσικῆς οἱ ἄγγελοι ἐδοξολόγησαν ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Κυρίου τὴν Γέννησιν, καὶ δοξολογοῦντες ἐψάλλον αὐτῷ ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνην ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίαν » (α), καὶ δὲν παύουσι ψάλλοντες τὰ δεύτερα ἐκεῖνα ῥῶτα τοῦ πρώτου ῥωτῶς ἐνώπιον τῆς Τρισηλίου Θεαρχίας, τὸν ἐπινίκιον ὕμνον, τὸ αὐτὸ Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος » (β). Διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ψάλλουσιν οἱ πονηροὶ καὶ σκοτεινοὶ ἄγγελοι ἐν τοῖς τούτων ἐργαστηρίοις, ἥτοι θεάτροις, λέσχαις καὶ τοῖς τοιοῦτοις, σὺν τῷ ἄρχοντι αὐτῶν, ὅστις παραμένει ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἵνα ἀρπάσῃ τινὰ καὶ καταπίῃ, ὡς ὁ θεομακάριστος Πέτρος βεβαίωσέν μου τὸν λόγον, λέγων· αὐτὸς ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος περιπτεῖ ζῴων τινὰ καταπίῃ » (γ).

Ἀλλὰ πρῶτον πάντων ὑμεῖς ὀφείλετε νὰ στρέψετε τὰ βλέμματα ὑμῶν καὶ θεωρήσετε οὐχὶ τὴν φωνητικὴν, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴν μουσικὴν, ἥτις εἶναι ἀνωτέρα πάσης ἄλλης ἀνοργάνου καὶ ὀργανικῆς, καὶ συμφωνήσετε τὴν θεῖαν μετὰ τὴν πνευματικὴν, ὡς καὶ Ὁριγένης λέγει· αὐτὸς δὲ δύο μόνον μετὰ τῆς πρὸς τὴν θεῖαν μουσικὴν καὶ πνευματικὴν συμφωνίας αἰτησὶν προσαγόν·

(α) Λουκ. β'. 14. (β) Ἠσ. ζ'. 31. (γ) Α'. Πέτρ. ε'. 8.

« τῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς Πατρὶ περὶ οὐτινοσοῦν, τὸν Πατέρα διδοῦναι τὰ αἰτήματα τῆς μετὰ τοῦ συμφωνεῖν ἐπὶ γῆς ». Ἡ συμφωνία δὲ αὕτη εἶναι ἀναγκαία καὶ πάσης ἄλλης αἰρετωτέρα· καὶ ἀφοῦ συμφωνήσητε καὶ ἐνώσητε τὴν τε θεῖαν καὶ πνευματικὴν, ἀκολουθῶς ζητήσατε καὶ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν παραδεδεγμένην φωνητικὴν μουσικὴν, ἵνα εὐτρεπίσητε καὶ εἰσαγάγητε αὐτὴν ἐν τῷ θεῷ καὶ ἱερῷ ναῷ πρὸς δοξολογίαν καὶ αἶνον τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ἀλλ' ὑμεῖς, Χριστιανοὶ μου ἀγαπητοί, τὴν μὲν πνευματικὴν ἔχετε ὅλως ἡμελημένην· ὅποιαν δ' ἄρα ὠφέλειαν δύνασθε νὰ καρπωθῆτε ἀπὸ τῆς καλλιωνύμου, τῆς πνευματικῆς ἐλλειπούσης; οὐδεμίαν. Αὕτη ἄνευ ἐκείνης, οὐδ' ἔχνης καὶ ὠφελείας δύναται νὰ ἐγκαταλίπη ἐπὶ ταῖς τῶν ἀκρωμένων ψυχαῖς. Ναι, ἡ εὐχὴ μουσα τοῦ θεάτρου, καὶ ἡ ὅσον οὐπὼ εἰσαχθησομένη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, εἶναι αὕτη ἐκείνη, ἥς αἱ μελίρρυτοι ἁρμονίαι ἐναυλοῦσιν εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν εἰσέτι (α). ἔλθε, Λέσβιε Τέρπανδρε, διάσημε τῆς Μιλήτου Τιμόθεε, ἡ μουσικὴ σου ἀπηγορεύθη ἐν τῇ αὐστηρᾷ Σπάρτῃ διὰ τὸν νεωτερισμὸν αὐτῆς. Ἀμφίων, θαύματα ἀποδίδονται εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν μελωδικμάτων σου. Φιλότιμε, σὺ μετ' ἄλλων διασήμεων ἀνδρῶν περὶ μουσικῆς συνδιελέχθης, εἰπέ ἡμῖν, εἶναι αὕτη ἐκείνη τῆς λύρας σου, δι' ἧς ἐγὼ σήμερον τολμῶ ἄσαι ἀπὸ θυμέλης τὸν Χερουδικὸν ὕμνον καὶ τοὺς ἄλλους ἐν τῇ θεῇ ἱερουργίᾳ, δεόμενος τοῦ θεοῦ καὶ αἰτούμενος παρ' αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου; οὐχί, ξένη, θεατρικὴ. Σὺ, Ἰωάννη Κουκουζέλη, ὅστις κατεφρόνησας τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου· σὺ, ὁ αὐτοκρατορικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως μουσικὸς; αἶφνης ἐκεῖθεν εἰς τὸν χορὸν τῆς μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁθω εὐρέθης ἄγνωστος, ταπεινὰ ἐνδεδυμένος, ὀρκισθεὶς καὶ ὀρκίσας, ἵνα μὴ σὲ μαρτυρήσωσι τῷ Αὐτοκράτορι ζητοῦντί σε, ἀλλὰ ποῦ;

(α) Τὴν 15 Αὐγούστου τοῦ 1851 ἔτους πρῶτον προσεκλήθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων εἰς διδάσκαλος τοῦ κλειδοκυμβάλου (Γάλλος) καὶ ἐψάλε Χαδιαριστὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως καὶ εἰς τινὰς ἐτι Κυριακάς· πλὴν οὐκ εὐδοκίμησε, καὶ ἀπελύθη.

οὐ ἐξέπληξας τοὺς ἀκροατάς σου, ὅτε ἤνοιξας τὸ στόμα σου εἰς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον τῆς Θεοτόκου, ψάλλον « Τὸ προστχθέν μουσικῶς ». Ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος τις ἀρχαῖος ὁμολογῶν μοι μίαν ἀλήθειαν περὶ μουσικῆς λέγει « Νῦν δὲ ὡς ἡδονῆς χάριν οἱ πλεῖστοι ζητοῦσιν αὐτήν » (α). Αἱ! ἂν στοχάζησθε, ὅτι μὲ τὰς πολυειδεῖς φωνὰς δύνασθε νὰ ἐξιλεώσητε τὸν θεόν, ἀπατᾶσθε ἂν νομίζετε, ὅτι οἱ πολύφθογγοι ἀλλοαγμοὶ, προφερόμενοι ἀπὸ χοροστασίαν θυμέλης, γίνονται εὐπρόσδεκτοι τῷ κτίστῃ τῶν ὧλων, πλανᾶτε ἑαυτοὺς. Οὐδὲν λέγω, ὑμεῖς κρίνατε τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἂν ὅμως ὄχι, διὰ τὴν ζητεῖτε νὰ δαπανηθῶσι τοσαῦτα ποσότητες χρημάτων ἐπὶ ματαίῳ; τίς ἡ χρεία τῶν τοσούτων πολυειδῶν κραυγῶν, ἐνῶ δι' ἐνὸς ἐντέχνου καὶ καλοῦ μουσικοῦ τὰ πάντα δύνανται γὰρ ἐκπληρωθῶσιν; Ἡ νομίζετε, ὅτι δὲν εὐρίσκονται τοιοῦτοι; πολλοὶ, ἐκτὸς ἂν ζητῇτε Δάμωνα καὶ Τυρταίους· ἢ δι' αὐτοῦ τηροῦνται ἀπαράβατοι οἱ κανόνες τῶν θείων ἢ ἱερῶν Ἀποστόλων, ὡς ἢ οἱ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων καὶ ἄλλων ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων. Οὕτω δὲ ποιοῦντες ἀποφεύγομεν τὴν τῶν μεταρρύθμιστῶν, ἀναμορφωτῶν καὶ Ἰησοῦτῶν, πλάνην, ὧν εἶναι ἴδιον νὰ μεταβάλλωσι τὰ πάντα, ὅταν καὶ ὅπως αὐτοῖς φανῇ ἀρεστόν, οὐχὶ δὲ ποτε τοῖς Ὁρθοδόξοις.

Ἡ δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσαγωγή τῆς μουσικῆς τίνα σκοπὸν ἔχει; τὴν εὐπρέπειαν βεβαίως αὐτῆς· ἀλλ' αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὀνομασθῇ εὐπρέπεια Ἐκκλησιαστικῇ· θεατρικὴ μᾶλλον, ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο. Συγχωρήσατέ μοι δὲ νὰ εἶπω ὑμῖν ὅ,τι τὸ ἱερόν μου καθῆκον μὲ ὑπαγορεύει, δηλ. ἐλλείμματά τινα. Ὑμεῖς ἔχετε ἡμελημένα τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπιβεβλημένα εἰς ἕνα ἕκαστον ἱερὰ καθήκοντα, παραβλέπετε ταῦτα, καὶ τρέχετε δρομαῖοι εἰς τὰς ἀπατηλὰς καὶ ματαίας τοῦ κόσμου πλάνας καὶ τὰς θελήσεις αὐτοῦ· παραβλέποντες δὲ καὶ καταφρονοῦντες αὐτὰ νομίζετε, ὅτι βλάπτετε τὸν θεόν; οὐχί. Ἡ βλάβη ὡς καὶ ἡ ὠφέλεια μίαν ἡμέραν θέλει ἐπιστρέψει εἰς τὴν

(α) Ἀριστοτ. Πολιτ. Βιβλ. ἡ. 3.

ψυχὴν ὑμῶν, ὁ ἀμελῶν, παραβλέπων καὶ καταφρονῶν θέλει ἀπολαύει τὴν μισθαποδοσίαν τῶν πόνων του, εἴτε ἀγαθῶν, εἴτε καὶ πονηρῶν, ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει. « Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔργασθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ » (α) « ὅς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ » (β). Μὴ λοιπὸν προφασίζεσθε κωλύοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἀνκιμάκτου θείας μυσταγωγίας, ἵνα μὴ κλεισθῇτε ἢ ὑμεῖς ἔξω τοῦ θείου νυμφῶνος, ὡς αἱ παρθένοι ἐκεῖναι· μὴ ἀδιαφορεῖτε τῆς θείας προσκλήσεως, καὶ καταφρονεῖτε αὐτῆς, ἀλλ' ἐστὲ πρόθυμοι εἰς τὸ ἄκουσμα αὐτῆς. Μὴ ταυτίζετε τὰς προφάσεις ὑμῶν μὲ τὰς τῶν τριῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οὓς ἀναφέρει ὁ ἱερὸς εὐαγγελιστὴς, τῶν ὑπὸ τοῦ Δεσπότης κεκλημένων εἰς τὸ μέγα δεῖπνον, οἵτινες πάντες ἐκ συμφώνου προφασισθέντες παρητήθησαν τοῦ Δεσποτικοῦ καλέσματος « Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες » (γ) καὶ προφασίζόμενοι ἔλεγον « ὁ μὲν ἀγρόν ἡγόρασα· ὁ δὲ ζεύγη βοῶν ἡγόρασα πέντε· ὁ δὲ γυναῖκα ἔγνημα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν ». Ὁ αὐτὸς ἔτι εὐαγγελιστὴς ἀλλαχοῦ δεικνύει ἡμῖν τοῦτο ἐναργέστατα, λέγων « ἔξ ἡμέραι εἰσιν, ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύετε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου » (δ). Ἡμεῖς δὲ τὰς μὲν ἔξ ἡμέρας ἐργαζόμεθα, τὰ δὲ σάββατα οὐ τηροῦμεν· ἀλλὰ περιμένομεν ταῦτα, τὰς Κυριακὰς λέγω, ἵνα φάγωμεν, πῖωμεν καὶ δισχεδάσωμεν· ἀκολούθως ἀρχίζομεν νὰ πολυπραγμονῶμεν τὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοιοῦτοτρόπως διερχόμεθα ἅπασαν τοῦ Κυρίου τὴν ἡμέραν ματαιολογοῦντες καὶ ἀργολογοῦντες· περὶ δὲ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας οὔτε κἂν μνεία γίνεται. Οὐαί! ἂς εἰσαγάγωμεν τὴν ἐναρμόνιον μουσικὴν, καὶ εἰτα βλέπετε.

Ἰδοὺ δὲ ἀναφέρω τὸν ἐβδομηκοστὸν πέμπτον κανόνα τῆς ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου οὕτω λέγοντα. « Τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παρχιγνομένους, βουλόμεθα, μήτε » βραχὺς ἀτάκτοις κεχρησθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκβιά-

(α) Ματθ. ις'. 27. (β) Ῥωμ. β'. 6. (γ) Λουκ. ιθ'. 13-21.

(δ) -- ιγ'. 14.

» ζεσθαι, μήτε τι επιλέγειν τῶν μὴ Ἐκκλησίᾳ ἀρμοδίων τε καὶ
 » οἰκείων· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ κατανύξεως τὰς
 » τοιαύτας ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ θεῷ.
 » Εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λό-
 » γιον ». Καὶ ὁ ΙΕ. τῆς ἐν Λαοδικίᾳ τοπικῆς Συνόδου κανὼν
 ἐμποδίζει τοὺς μὴ κανονικοὺς ψάλλτας· ἐπικυροῦσι δὲ τούτους
 τρεῖς ἕτεροι κανόνες, ὁ Α'. τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Β'.
 τῆς ΣΤ'. καὶ ὁ Α'. τῆς Ζ'., οἵτινες καὶ ἐπιτίμια καὶ ἀφορισμοὺς
 καὶ ἀναθέματα Ἀποστολικά καὶ Συνοδικὰ ἐπιβάλλουσιν ἐπὶ τοὺς
 τολμῶντας νὰ κεινοτομήσωσιν ἢ διαφθείρωσι κανόνα τινά.
 Ἀλλὰ τινὲς, μὴ ἔχοντες γνῶσιν τῶν πραγμάτων, δι᾽ ἡσυχυζό-
 μενοι λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐνταῦθα Ἐκκλησία εἶναι ιδιόκτητος καὶ
 ἰδιωτικὴ· ιδιόκτητος βέβαια εἶναι, καὶ δύνανται οἱ ιδιοκτῆται
 νὰ καρπῶνται τὰς ὠφελείας τῆς, ἰδιωτικὴ ὅμως οὐδόλως ἐστὶ
 καὶ κεχωρισμένη τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν· ὅτι δὲ οἱ κρατοῦντες
 αὐτὴν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ πράξωσιν ὅ,τι φανῇ αὐτοῖς ἀρε-
 στὸν πρὸς εὐπρέπειαν, οὐδεὶς ἀνθίσταται εἰς τοῦτο· τὸ νὰ εὐ-
 τρεπίῳσι, κοσμήσωσι καὶ ἐφορεύωσιν, ἔξεστιν αὐτοῖς. Τὸ νὰ
 ἐξαγάγωσιν ὅμως μουσικὰς καὶ εἰσαγάγωσι, καὶ μεταβάλλωσιν
 ἔθιμα καθιερωμένα πρὸ τοσούτων ἐκκτονταετηρίδων καὶ ὑπὸ Οἰ-
 κουμενικῶν Συνόδων κεκανονισμένα, ταῦτα ὡς κοινῶς νενομοθε-
 τιμένα πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ κανονισμένα, οὐχὶ μόνον
 νὰ μετατρέψωσι καὶ μετακινήσωσι δὲν δύνανται, ἀλλ' οὔτε νὰ
 τὰ ἐγγίῳσι κἄν· ἄλλως οἱ θέλοντες νὰ μεταβάλλωσιν αὐτὰ λο-
 γίζονται τολμηροὶ καὶ κεινοτόμοι θρασεῖς. Οὗτοι δὲ ἐπισύρου-
 σιν ἐπ' ἑαυτοῖς ἐπιτίμιον, ὃ ἐπιβάλλει ὁ Β'. κανὼν τῆς αὐτῆς
 ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μέχρις οὗ μεταμεληθῶσι. Προσ-
 κρούουσι προσέτι καὶ προσβάλλουσι τὸ ἐννακτον ἄρθρον τοῦ συμ-
 βόλου τῆς ἀμωμότητος ἡμῶν πίστεως, τὸ λέγον αὖτις μίαν ἀγίαν,
 καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν· τὴν ἐννοίαν βεβαίως
 τούτου ἕκαστος ἐννοεῖ, διότι εἶναι, νομίζω, σαφές. Ὅταν σὺ,
 Χριστιανέ, ἄλλως τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ψάλλῃς καὶ ὑμνολο-
 γῇς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἄρθρον τοῦτο καθίσταται ἄρα κατὰ
 σὲ περιττόν!

Δότε μοι δὲ τὴν ἄδειαν, ἀδελφοί, νὰ κάμω ὑμῖν μίαν παρα-
 τήρησιν ὧδε. Πόσας Ἐκκλησίας ἔχει ἡ Ὁρθοδοξία ἅπασα; καὶ
 λέγων Ἐκκλησίας, δὲν ἐννοῶ βέβαια ναοὺς εὐκτηρίους, οὔτε
 ἐνορίας, ἀλλ' Ἐκκλησίας. Ἐξ ὧν, τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
 τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ἑλ-
 λάδος καὶ τῆς Ῥωσσίας· αἱ μὲν τέσσαρες τούτων διοικοῦνται
 ὑπὸ Πατριαρχῶν, αἱ δὲ δύο ὑπὸ Συνόδων· ἐκάστη δὲ τούτων
 τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει ἐπαρχίαν, ἡ δὲ ἐπαρχία ἐνορίαν. Εἶπατέ
 μοι, παρακαλῶ, ἡμεῖς εἴμεθα ἐκ τῶν προειρημένων ἐξ Ἐκκλη-
 σιῶν; ὅχι. Τί λοιπόν; ἡμεῖς εἰς ταύτην τὴν γωνίαν τοῦ Γαλ-
 λικοῦ κράτους δὲν ἀποτελοῦμεν μίαν ἐνορίαν; βέβαια. Ἐχουσι
 μουσικὴν αἱ Ἐκκλησίαι αὗται; ὅχι βέβαια; πλὴν τῆς τελευ-
 ταίας· ἀλλ' αὕτη, ἀδελφέ μου Χριστιανέ, ἔχει ἐθνικότητα,
 κυβέρνησιν καὶ γλῶσσαν ἰδίαν, τὴν θρησκείαν μόνον ἔχομεν κοι-
 νήν, εἴμεθα ἔν, ὃ ἐστὶν ὁμόθρησκοι· αὕτη ἔχει Σύνοδον Ἐκκλη-
 σιαστικὴν. Ἡ δὲ Ἐκκλησιαστικὴ αὐτῆς ἀρχὴ ἡ Σύνοδος,
 καθὼς καὶ ἡ πολιτικὴ, πρῶτον διωργάνισε τὴν μουσικὴν, εἴτα
 ἐνέκρινε· καὶ οὕτως εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῆς,
 καὶ οὐχὶ, ὡς σὺ αὐθορμήτως ζητεῖς νὰ εἰσαγάγῃς αὐτήν. Αἶ!
 ἂς ἀφήσωμεν ταύτην, καὶ ἂς στρέψωμεν πρὸς τὰς ἄλλας πέντε.
 Εἰς ποίαν τούτων τῶν πέντε Ἐκκλησιῶν ὑπάγεται ἡ ἐνορία
 ὑμῶν; εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος βέβαια· διότι ἀκούω μνημονευο-
 μένην τὴν ἱεράν αὐτῆς Σύνοδον εἰς τὸ α' Ἐν πρώτοις μνησθῆτι
 . . . ». Αὕτη παρεδέχθη τὴν μελίρρυτον καὶ μελίφρονα μουσι-
 κὴν τῆς Εὐρώπης, τοῦ Μι, Φα, Σολ, Λα; Οὐχί· καὶ διὰ τί;
 διότι δὲν εἶναι ἄξια παραδοχῆς. Ἡ μήπως δὲν ἔχει ἄνδρες νὰ
 κρίνωσι τὸ μέλος αὐτῆς; πολλοὺς καὶ μάλιστα πολυγλώσσους,
 οἵτινες γνωρίζουσι καὶ τὰς ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης ἁπάσης.
 Ἄλλους δὲ πάλιν εὐτυχῶς ἤκουσα νὰ λέγωσιν, ὅτι αἱ ἐπαρχίαι,
 εἴτε καὶ ἐνορίαι, δὲν ἔχουσι χρήματα· καὶ τοῦτο ὅμως δὲν ἀλη-
 θεύει. Διότι πολλαὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐνοριῶν (εἶδον ἰδίως
 ὀφθαλμοῖς τοῦτο), ἀνήγειραν ἐκ θεμελίων καὶ ἀνωκοδόμησαν
 ναοὺς λαμπροτάτους καὶ θαυμασιωτάτους διὰ τῆς συνδρομῆς
 τῶν ἐννοριτῶν; καὶ ἐκόσμησαν αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς μὲ πολυ-

τελῇ καὶ κεχρυσωμένα τέμπλα, μὲ εἰκόνας ἀργυρᾶς, καὶ δῆλας καὶ πολυελαίους ἐπίσης ἀργυροῦς. Πολλοὶ δὲ ἐξ ὑμῶν ἴσως γνωρίζετε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μεταμορφώσεως τῆς Σύρου, δὲν ἀναφέρω δὲ τι περὶ τῆς ἐν Τήνῳ, διότι ἔχει καὶ ὑποτρόφους εἰς τὸ Πανεπιστήμιον (ὄρα φυλ. ρί. τῆς Πανδώρας), ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ τόσα ἄλλα ἔχομεν παραδείγματα, εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, οἱ Χριστιανοὶ προσφέρουσι χρήματα διὰ τὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τί λοιπὸν δὲν εἰσέγαγον καὶ τὴν νέαν ταύτην μουσικὴν; Οὐχὶ βέβαια δι' ἑλλειψιν χρημάτων, ἀλλὰ διότι ἡ μουσικὴ αὕτη δὲν εἶναι ἀξίη εἰσαγωγῆς εἰς ἱερὸν τόπον· εἶναι νεωτερισμὸς, καὶ πᾶς νεωτερισμὸς εἶναι καὶ καινοτομία, καὶ πᾶσα καινοτομία εἶναι φραγκισμός· ἀδιαφορῶ ἂν ὑπάγεται εἰς τοὺς ἀναμορφωμένους Χριστιανούς ἢ εἰς τοὺς Ἰησοῦίτας.

Εἰπέ μοι, ἐνθουσιαστὰ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν ὠραίων τεχνῶν, ὡς ἐνθουσιαστὰς προσηγόρευσε καὶ εὐχίτας ἡ Γ'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοὺς τότε Μασσαλιώτας (ὄρα Δοσίθεον σελ. 278, καὶ τὰ πρακτικὰ αὐτῆς), τί θέλεις κάμει τὰς ἐκτεταμένους ἀκολουθίας τῶν Ἀγίων Παθῶν; τί τῶν ἄλλων Δεσποτικῶν τε καὶ Θεομητορικῶν ἐορτῶν; τί τὰς μνήμης τῶν Ἀγίων; Εἰπέ μοι, ἡ μουσικὴ σου εἶναι ἐλλιπὴς, ἐλλιπεστάτη, οὐδ' αὐτὰ καὶ ἔχῃ τὰ συλλειτουργικὰ ὅλα· ἄρχεται ἀπὸ τὸν Τρισάγιον ὕμνον, τὸν Χερουβικόν, τὸ Ἄγιος, Ἄγιος, τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν, τὸ Προσκυνεῖν Πατέρα, τὸ Ἀξιὸν ἐστίν, τὸ Κύριε ἐλέησον, τὸ Παράσχου Κύριε καὶ τὸ Κοινωνικὸν « Λίνεϊτε », καὶ ἰδοὺ ἅπασα ἡ εὐλαλὸς μουσικὴ σου, ἐνθουσιαστὰ τοῦ καλοῦ, ἐτελείωσε· καὶ ταῦτα δὲ μονότονά εἰσι καὶ μεμιγμένα μετὰ κριγμῶν, μεγάλων φωνῶν θεατρικῶν καὶ ἄλλων ἀτάκτων κινήματων. Ποῦ εἰσὶν αἱ δοξολογίαι; ποῦ τὰ ἰδιόμελα καὶ τόσα ἄλλα; ἐνῶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἔχει ὅλα, καὶ τὰς τῶν ὀκτὼ φωνῶν, ἥτοι ἤχων, καὶ Χερουβικά καὶ Κοινωνικά, σὺ λέγεις, ὡ ἐνθουσιαστὰ, ὅτι εἶναι μεμιγμένη μὲ τουρκικὰς ρωνάς. Ναὶ τοιαῦτα καλὰ ἐπήγαγον οἱ Σταυροφορικοὶ πόλεμοι, τὰ αὐτὰ εὐεργετήματα παρέσχεν ἡ Δύσις εἰς τὴν ἑλ-

ληνικὴν φυλὴν, ἐξασθενίσασα τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν· εὐρῶν δὲ ὁ βάρβαρος εὐκαιρίαν ἐπέπεσε καθ' ἡμῶν, οὐ ὁ σίδηρος καὶ τὸ πῦρ ἐξηνδραπόδισεν ἅπασαν τὴν χώραν ἡμῶν· παρεισέφρησαν βαρβαρισμοὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν μουσικὴν ἡμῶν. Θαύμασον δὲ, ἀδελφε, καὶ δόξασον τὸν θεόν, πῶς καὶ ταῦτα ἐσώθησαν· ἔχει τουρκισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς, ἀλλ' εἶναι αὕτη ἐκείνη τῶν προγόνων σου, καθάρισον σὺ ἤδη αὐτὴν ἀπ' αὐτῶν, εἴτα εἰσάγαγε αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ψάλλε· ποιήσον, ὡς ἐποίησας καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν σου· διότι ἡ ἄλλη μουσικὴ, ἣν ἐπιδιώκεις δὲν εἶναι διόρθωσις τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ ξένη καὶ ὅλως φραγκικὴ. Ναὶ, λέγεις· πλὴν τὸ ἀπαίτεῖ ὁ συρμός καὶ ἡ εὐγένεια νὰ εἰσαγάγωμεν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν εὐγενῆ μουσικὴν. Ἡ Ὁρθόδοξος ὁμῶς Ἐκκλησία, Χριστιανὲ, δὲν γνωρίζει εὐγένειας, συρμούς, καὶ τὰ παρόμοια τῶν συρμῶν· θεωρεῖ ἐπίσης ἴσα βασιλεῖς, εὐγενεῖς, πλουσίους τε καὶ πτωχοὺς, καὶ οὐδεμίαν ὑπεροχὴν δίδει τινί. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀδελφοὺς ἐκάλει τοὺς μαθητάς αὐτοῦ « ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου » (α). Ἴσως δὲ ἤθελε εἰπεῖ τις, διὰ τί αἱ ἄλλαι ἐνορίαι τῆς Εὐρώπης εἰσέγαγον ταύτην, καὶ ἡμεῖς νὰ μένωμεν ὀπίσω ἐκείνων; Ὡ! τί ὠραία παρατήρησις τῶντι καὶ τί ὀρθὸς συλλογισμός! διότι ὠλίσθησαν δύο ἢ τρεῖς, νὰ δράμωμεν καὶ ἡμεῖς κατόπιν αὐτῶν; νομίζω, ὄχι.

Ἄλλ' ἴσως τις ἀκούων με ὁμιλοῦντα οὕτω νομίζει, ὅτι ἀγνοῶ τὰ καθήκοντά μου καὶ παραβάτης γέγονα τούτων; ὄχι, καλῶς γνωρίζω αὐτὰ καὶ ἐντὸς αὐτῶν ὁμιλῶ· ἂν ἐσίωπων, τότε ἠγνόουν « προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ » (β), « πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχὴν σου σφόδρα » (γ). Ὡς ὁ θεός, ἀδελφοί μου, μέλλει ἐκζητήσειν παρ' ὑμῶν λόγον διὰ τὰ τέκνα ὑμῶν, οὕτω καὶ παρὰ τοῦ ἱερέως διὰ τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἐν τῇ φρικτῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ. Οὐαί! εἰς ἐκείνον τὸν ἱερέα, ὅστις ἀναδέχεται ἐπὶ τοῦ τραχήλου του τοιαῦτα βάρη, ἔπειτα ἀμελεῖ καὶ ἀφίνει τοὺς μὲν νὰ πράττωσι καινοτομίας ἐπὶ τοῖς κανόσι, τοὺς

(α) Ματθ. κη. 10. (β) Πράξ. κ'. 28. (γ) Δευτ. μθ. 9.

δὲ νὰ τρέχωσιν εἰς ἄλλα θανάσιμα ἁμαρτήματα α Καὶ τὸ αἷμα
αὐτοῦ, εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν ἀμελῆ ποιμένα, ἐκ τῆς χειρός σου
ἐκζητήσω » (α). Ὁ δὲ ἱερεὺς ὁ ἐκπληρῶν πιστῶς καὶ προθύ-
μως τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα, μέλλων νὰ παρασταθῇ ἐνώπιον τοῦ
θρόνου τῆς μεγαλυσύνης α Ἰδοὺ, λέγει, ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, α
ἔδωκάς μοι • (β). Τότε δὲ ἀκούει ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ θεοῦ
« εὐδοῦτε ἀγαθὲ καὶ πιστέ » (γ)· σὺ ἔθρεψας ταῦτα διὰ τοῦ
λόγου τῆς εὐσεβείας, σὺ ἐπότισας ἐκεῖνα διὰ τῆς διδασκαλίας
τῶν νόμων μου, σὺ συνήγαγες τὰ ξένα ἔνδον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ,
σὺ ἐνέδυσας τὰ γυμνά τὸ ἔνδυμα τῶν ἀρετῶν, σὺ ἐπεσκέφθης
τὰ ἀσθενῆ καὶ ἰάτρεις αὐτὰ, σὺ ἤλθες εἰς τὸ δεσποτήριον καὶ
ἔλυσας τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας. Μετὰ δὲ ταῦτα λέγει ὁ θεὸς τῷ
ἱερεῖ α Δεῦτε, εὐλογημένε τοῦ Πατρὸς μου, μετὰ τῶν παιδίων
κληρονόμους τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς
κόσμου » (δ). Ταύτην δὲ τὴν μακαρίαν φωνὴν δέεσθε, ἵνα ἀκού-
σωμεν πάντες, ἀδελφοὶ μουσουργεῖται· εἶθε! ταύτης τῆς μουσι-
κῆς νὰ μᾶς ἀξιῶσιν ὁ θεός, ἥς ἡ ἡδύτης καὶ τὸ μέλος εἶναι
ἀχόρταστον.

Ἰδωμεν δὲ ἤδη καὶ κατὰ τί ὑπερβαίνει ἡ μελίρρων τῆς θυμέ-
λης μουσικῇ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν, ἥτις ὡς φημίζεται, μέλλει
νὰ εἰσαχθῇ πάλιν εἰς τὴν ναὸν τοῦ Κυρίου; Καὶ χωρὶς ποσῶς
νὰ διστάσω, λέγω κατὰ μὲν τὴν πολυφθογοκραυγοφωνίαν,
δι' ἣν καὶ προτιμᾶται βεβαίως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς. Δεύτερον
προτέρημα εἶναι τὸ ἐξῆς· ἐπεὶ δὲ, τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ ἀδιακόπως
σχολαζόντων, καὶ πολλὰς ὥρας μενόντων καὶ μετὰ μεγάλης εὐ-
χαριστήσεως καὶ ἄνευ κουρασμοῦ ἀκροαζομένων ταύτης, ὥξυνε
τὴν ἀκοήν· ἐνῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὀλίγας μόνον στιγμὰς, καὶ
ταύτας μετὰ κόπου μεγάλου, ὑπομένουσι. Τούτου ἕνεκα ζη-
τοῦσι νὰ εἰσαγάγῃ ταύτην καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα μὴ
τὸ ἥδυσμα ἐκείνης φθείρῃ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ. Ἀλλὰ καὶ διδά-
σκαλοὶ τινες παραδίδοντες τὸ κλειδοκύμβαλον (piano-forte) εἰς
τὰς οἰκίας ἀπηγόρευσαν νὰ πηγαίνωσιν αἱ μαθήτριά των εἰς τὴν

(α) Ἰεζ. Γ'. 20. (β) Ἠσ. ἡ. 18 (γ) Ματθ. κί. 23. (δ)—κί. 34.

Ἐκκλησίαν. Τοῦτο μετὰ λύπης μεγάλης ἤκουσα· καὶ ἀλλοίμο-
νον, Χριστιανοί, ποῦ κατηντήσαμεν. Ὁ θεὸς δὲν ἀναπαύεται
εἰς τὰ φωνητικὰ καὶ εὐχητὰ κύμβαλα, ἀλλ' οὔτε εἰς τὰς πολυφώ-
νους ἀρμονίας· ὁ θεὸς ζητεῖ παρὰ πάντων τῶν δημιουργημάτων
αὐτοῦ « Πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ
τεταπεινωμένην » (α). Ναί, τοιαῦτα· καὶ μὴ ἐλπίζης διὰ τῆς
εἰσαγωγῆς τῆς μουσικῆς νὰ τύχῃς τῆς σωτηρίας σου, ἐν
ἐκείνων στερεῖσαι· πλανᾷς σεαυτὸν, ἂν περιμένῃς νὰ κεντήσῃ
τὴν ἀκοήν σου ἡ πολυφωνος τέρψις, καὶ οὕτω νὰ ἔλθῃς εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν. Οὐαί σοι! Ἄκουσον δὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον
(β) ὁποῖαν σημασίαν δίδει εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν
καὶ νόησον· ἰδοὺ πῶς ἄρχεται ὁ θεὸς τῆς Οἰκουμένης διδάσκα-
λος. « Πολλὴν γὰρ ὁρῶ τὴν σπουδὴν (ἀλλ' αὕτη δυστυχῶς ἐλ-
« λείπει ἀφ' ὑμῶν)· αὕτη ἐστὶ τῶν ἐμῶν πόνων ἡ εὐκαρπία,
« οὗτος ὁ ἐναποτιθέμενος τῇ ἡμῶν ἀγάπῃ πλοῦτος. Πόθεν οὖν
« τὸ τοιοῦτον καταστοχάζομαι κέρδος; ἐκ τῆς μετὰ σπουδῆς
« εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διηνεκοῦς στάσεως, ἐκ τοῦ τὴν εὐαγ-
« γελικὴν χοροστασίαν μιμουμένου ἀκατάπαυστον τῷ κτίστῃ
« τὴν ὑμνολογίαν προσφέρειν. Ὡ τῶν τοῦ Χριστοῦ δωρημάτων!
« Ἄνω στρατιὰ! δοξολογοῦσιν ἀγγέλων, κάτω ἐν Ἐκκλησίαις
« χοροστατοῦντες ἄνθρωποι τὴν ἑαυτοῖς ἐκείνοις ἐκμιμῶνται
« δοξολογίαν. Ἄνω τὰ Σεραφίμ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναβοᾷ,
« κάτω τὸν αὐτὸν ἢ τῶν ἀνθρώπων ἀναπέμπει πληθύς· κοινὴ
« τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων συγκροτεῖται πανήγυρις·
« μία εὐχαριστία, ἐν ἀγαλλίαμα, μία εὐφρόσυτος χοροστασία.
« Ταύτην γὰρ ἡ ἄφραστος τοῦ Δεσπότης συγκατάβασις ἐκρό-
« τησε, ταύτην τὸ πνεῦμα συνέπλεξε τὸ ἅγιον, ταύτης ἡ ἀρ-
« μονία τῶν φθόγγων τῇ πατρικῇ εὐδοκίᾳ συνερμύσθη· ἄνωθεν
« ἔχει τὴν τῶν μελῶν εὐρύρυθμίαν, καὶ ὑπὸ τῆς Τριάδος, κα-
« θάπερ ὑπὸ πλήκτρου τινὸς κινουμένη, τὸ τερπνὸν καὶ μακά-
« ριον ἐνηγεῖ μέλος, τὸ εὐαγγελικὸν ᾄσμα, τὴν ἄλκιτον συμ-
« φωνίαν· τοῦτο τῆς ἐνταῦθα σπουδῆς τὸ πέρας; οὗτος ὁ τῆς

(α) Ψαλ. ν'. (β) Τόμ. ζ'. ὁμ. Α'. in vidi Dominum.

π συνελεύσεως ἡμῶν καρπός. Ἐμποδίζει λοιπὸν τὰς θυμελικὰς ψαλμοῦδαι, τὰς ἐκτεταμένας βοὰς καὶ τὰς ἀτάκτους φωνάς· πικρότατα δ' ἐλέγχει καὶ τοὺς ἐνόηοντες τὰ πνευματικὰ ἄσματα μὲ τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα, καὶ θέσεις καὶ ἀσήμεους φωνὰς τῶν θεάτρων, εἰς τὰς δοξολογίας καὶ ὑμνολογίας τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ Προφητὴν Ἀβυὺδ λέγει α δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ » (α).

Ὁ δὲ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινός, πατριαρχεύσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸν δέκατον ἑκτὸν αἰῶνα, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ἀνὴρ ἐν σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ περιβόητος, ἔγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ περὶ Χριστιανισμοῦ τοὺς ἐφεξῆς ἀξιεπαίνους λόγους. « Ὡς περ » οὖν τὸ σεμνὸν καὶ σύμμετρον τῆς μουσικῆς εὐπρόσιτον διὰ » τὸ ἀκμαιοτέρας κατασκευάζειν τὰς καρδίας, οἷον ἀνασπῶσαν » τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος. Ἀρμονία γὰρ τῷ πνεύματι οἰκειό- » τερον, μέσην ἔχουσα φύσιν, σώματός τε παχύτης καὶ πνεύ- » ματος ἀυλότητος· οὕτω πάλιν ὑπέρμετρος μουσικὴ, καὶ τῷ » ἡδεῖ παρὰ τὸ μέτρον ἐνασχολούμενη, οὐχ ἡδύνει, ἀλλ' ἐκλύει· » ἡ δὲ τῆς θυμέλης ἔτι μᾶλλον.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν τὴν μουσικὴν ὡς τὸ μόνον θαυμάσιον μέσον πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἀλόγων παθῶντων καὶ πρὸς βελτίωσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας. Ἡ δὲ αὐτῇρ Σπάρτῃ ἐφρόντιζε περὶ αὐτῆς ὡς περὶ μεγάλου πράγματος τόσον, ὥστε ὁ νεωτερισμὸς εἰς τὴν μουσικὴν ἦτον εἰς ἄκρον ἀπικυρουμένος, ὡς καὶ ὁ Πλάτων αὐτὸς ἐπικυροῖ τὴν ἀνάγκην τοῦ τοιοῦτου νόμου. Ἐνταῦθα ὅμως δὲν γίνεται λόγος περὶ τοιαύτης, ἀλλὰ περὶ ἀληθοῦς, καθαρᾶς, θείας, ἀπλῆς, μεγαλοπρεποῦς καὶ σο- βορᾶς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἥτις μεθόλως νὰ μετέχη ἐκείνης τῆς ἐκλύτου καὶ ἀσώτου μαλακότητος, ἣν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δικαίως ἤλεγχον εἰς τὸ θέατρον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των καὶ ἐκώλυνον τὸν νεωτερισμόν· ἂν δὲ καὶ εἰδωλο- λάτραι, ἐσέβοντο ὅμως τὴν θρησκείαν, τοὺς νόμους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων αὐτῶν, ἐνῶ ἡμεῖς

(α) Ψαλ. 6'.

ἀπόγονοι ἐκείνων, τοὺς ὑποίους καὶ σήμερον θαυμάζει καὶ τιμᾷ ἅπας ὁ κόσμος, καταφρονοῦμεν κατὰ τὴν γλῶτταν, ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἀλλὰ καὶ ὡς τέκνα γνήσια τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τολμῶμεν καὶ τείνομεν καινοτομικὴν χεῖρα μέχρι τοῦ ἱεροῦ βή- ματος, ζητοῦμεν ἐπιμόνως ν' ἀπορρίψωμεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς πόνους τῶν ἁγίων αὐτῆς Πατέρων, οἵτινες διὰ τῆς ἐλγύσεως τοῦ ἱεροῦ αἵματός των ἐστερέωσαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ εἰ- σαγάγωμεν εἰς αὐτήν, τί; τοὺς ἰταλοφραγκικοὺς ἀλαλαγμοὺς τῶν κακοδόξων, οἱμοὶ! Τίνες εἰσὶ, Χριστιανέ, οἱ μέλλοντες νὰ χοροστατήσωσιν; οἱ ἀπὸ τῆς ἑκτῆς ὥρας M. M. κωμωδοῦντες ἐν θεάτροις μέχρι τῆς δωδεκάτης καὶ ἐπέκεινα (θεατρῖνοι)· οὗτοι ἐν καιρῷ λειτουργίας μέλλουσι νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς χάριτος, καὶ νὰ παρασταθῶσιν, ἵνα ἄσῃ τὴν Χερουδικὴν ὕμνον; Ὡ πόσον ὠραῖα τῶντι μέλλει γενέσθαι ἡ δευτέρα αὕτη παράστασις! Γλυκύτατε Ἰησοῦ, Σὺ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐνεδύθης σάρκα ἀνθρωπίνην, ἵνα σώσῃς ἡμᾶς· Σὺ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὑπέμεινας ἐμπτυσμοὺς, κολαφι- σμοὺς, μάστιγας καὶ ῥαπίσματα· Σὺ ἐποτίσθης ὄξος μετὰ γο- λῆς μεμιγμένον, καὶ τέλος ἔλαβες σταιρὸν καὶ θάνατον διὰ νὰ ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ· ὑπόμεινον καὶ τοὺς μέλλοντας νὰ περυσταθῶσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς χά- ριτος, ὅπως κωμωδήσωσι τὴν ἀναίμακτόν σου θυσίαν. Χριστι- ανέ, λέγει σοι ὁ Χρυσόστομος, α δότε μοι ἄνδρα εἰδότα ψάλλειν. Ἐπαναλαμβάνων λέγω σοι, καθάρισον ἀπὸ τῆς μουσι- κῆς πάντα βαρβαρισμόν· εἴτε εἰσάγαγε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ψάλλε εὐθύμως, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῷ μέσῳ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, ὑπὸ τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ ἀγγέλου ὁροσιζόμενοι ἔχαιρον, καὶ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ τῆς χαρᾶς τρόπου ἐμπνευσθέντες ἔψαλλον α Ὑπερύμνητε Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν εὐλογητὸς εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβος ὁ ἀδελφίθεος λέγει α εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω· ἡ φύσις λοιπὸν αὐτῇ ἀφ' ἑαυτῆς διεγείρει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν εὐθυμίαν, καθὼς καὶ τὴν λύπην.

Οἱ δὲ Θεοὶ καὶ ἱεροὶ Ἀπόστολοι παραγγέλλουσι πάντες νὰ

προσέχουσιν εἰς τὰς ἀγίας καὶ ἱερὰς Γραφάς· ὁ μὲν θεομακάριστος Πέτρος λέγει « Καὶ ἔχομεν βεβαίωτον τὸν προφητικὸν λόγον, ὃ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες » (α). ὁ δὲ Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς « ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῷ Κυρίῳ » (β), μὴ μόνον γλῶσσαν κινούντες, ἀλλὰ καὶ νοῦν καὶ καρδίαν διεγείροντες πρὸς κατανόησιν τῶν λεγομένων· καὶ ἀλλαχοῦ « τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε » (γ) « προσέχετε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ . . . ταῦτα μελέτα » (δ). Σὺ δὲ, ὦ ἀγνωμονέστατε λαέ, ποῦ προσέχεις; ποῦ προσκαρτερεῖς; εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου καὶ τὰς ὀρέξεις αὐτοῦ· πρόσεχε εἰς ταύτας, βιάδιζε καὶ πολυπραγμόνει. Ἀλλὰ στρέψον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε τὴν ἀμοιβὴν τῆς τοιαύτης ματαιοσπουδίας σου. Ἴδε τὴν ἡτοιμασμένην διὰ σέ κατοικίαν τοῦ Διαβόλου, οὗτινος ἐγένου μισητὴς καὶ ζηλωτῆς. Οὐκί σοι ἐν τῷ κρίνεσθαι!

Κατὰ τούτους ἄρα τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους μακάριοι εἶναι οἱ σχολάζοντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ προσέχοντες εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων νόμων καὶ ἱερῶν Γραφῶν, καὶ οὐχὶ οἱ ζητοῦντες τὰς πολυφώνους μουσικὰς. Καὶ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου αὐτὸς μακαρίζει τοὺς μετὰ προσοχῆς ἀκούοντας τὸ λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς φυλάσσοντας αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς λέγοντας καὶ ὁδηγοῦντας τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς· πάντες δ' οὗτοί εἰσι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες « Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν » (ε). Περὶ δὲ τῶν καινοτόμων καὶ νεωτεριστῶν, ἂν καὶ ἡ μικρὰ ἡμῶν ὁμήγυρις ἔχῃ τοιοῦτόν τινα, ὡς δὲν νομίζω, ἐννοοῦνται πάντως τὰ ἐναντία. Σὺ δὲ, ὦ εὐσεβὴς ἀδελφότης; ἐκλεξόν τὸ κρεῖττον, καὶ πρᾶξον ὅ,τι ἡ θεία τοῦ θεοῦ σοφία φωτίσῃ καὶ ὁδηγήσῃ τὸν νοῦν σου ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ ναοῦ καὶ εὐπρεπείᾳ αὐτοῦ. Κἀγὼ δὲ ἐπισφαγίζω τὸν λόγον μου μετὰ τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου, τὴν λέγουσαν « πᾶσα πρᾶξις ἀγαθὴ δώρημά ἐστι τέλειον » (ς).

(α) Β'. Πέτρ. α'. 19. (β) Ἐφ. ε'. 19. (γ) Κολ. δ'. 2.

(δ) Α'. Τιμ. Δ'. 13—15. (ε) Λουκ. ΙΑ'. 28. (ς) Ὅρα καὶ τὴν σημ. εἰς τὸ περὶ προγοῦς τῆς ἑλλην. γλώσσ. τοῦ ἀοιδίου διδασκάλου Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἴκου, σελ. 457, καὶ σελ. 664—671.

Πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προειρημένου λόγου ἡμῶν παραθέτομεν καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἱερῶν Συνόδων, ὅπως οἱ ἐρασταὶ τῆς Χαβιαρείου μουσικῆς ἔχουσιν αὐτοὺς προχείρους, καὶ ἴδωσι τὸ ὑπ' αὐτῶν πραχθὲν θρασὺ τῆς καινοτομίας ἀμάρτημα, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν βαλλόμενα ὑπὸ τῶν κανόνων ἐπιτίμια καὶ τὰ τοιαῦτα, ἕως ἂν μετανοήσωσι.

Κανὼν ΙΕ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ τοπικῆς Συνόδου.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν πληρὴ τῶν κατονικῶν ψαλτῶν, τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων, καὶ ἀπὸ διφθέρας ψαλλόντων, ἑτέροους τινὰς ψάλλειν ἐν Ἐκκλησίᾳ.

Κανὼν ΟΕ'. τῆς ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παραγινόμενους, βουλόμεθα, μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχρηθῆναι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκδιάξασθαι, μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ Ἐκκλησιᾶ ἀρμοδίων τε καὶ οἰκείων· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως, τὰς τοιαύτας ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν χρυπιῶν ἐφόρῳ θεῷ. Εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λόγιον » (Λευϊτ. ΙΕ'. 30).

Κανὼν Α'. τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τοὺς παρὰ τῶν Ἀγίων Πατέρων καθ' ἐκάστην Σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν (α).

Κανὼν Β'. τῆς ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἐδοξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ Συνόδῳ, κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους, καὶ ἀσφαλεῖς, πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρίαν παθῶν, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων δε-

(α) Οἱ τρεῖς οὗτοι κανόνες ἐκαινοτομήθησαν ἀνθαδῶς ὑπὸ τῶν Μασσαλιωτῶν, νεωτεριστῶν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Χαβιαρείου μουσικῆς (ἐπικαλουμένης Εὐρωπαϊκῆς), δι' ἧς ψάλλονται ἤδη ἐν αὐτῇ οἱ ὕμνοι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ὑπὸ δυτικῶν καὶ ἀπὸ θυμέλης θεατρικῶς. Πειραθεῖς οὖν ἵνα τούτοις ἀναχαιτίσω τῆς καινοτομίας ταύτης, ἀπέτυχον· εἴτα δὲ προτρέψας αὐτοὺς, ἵνα κἀν αἰτήσωσι τὴν ἀδειαν παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ὥδε ἀπέτυχον, καὶ ἡ προτροπή μου οὐκ εἰσηκούσθη παρ' αὐτῶν, ἰσοῦντων τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἀνεξάρτητον, καὶ μὴ κειμένην ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἱερᾶς Συνόδου· ἀλλ' ὑπὸ τῆς τοῦ Patriarche des Grecs (V. guide de Marseille).

χθείας καὶ κυρωθέντας, ἀλλὰ μὴ καὶ παραδοθέντας ἡμῖν ὁνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων κανόνας . . . Καὶ μηδεὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας κανόνας, ἢ ἀθετεῖν ἢ Εἰ δέ τις ἀλλῶ κανόνα τινα τῶν εἰρημένων καιροτομῶν ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὸν τοιοῦτον κανόνα, ὡς αὐτὸς διαγορεύει τὴν ἐπιτιμίαν δεχόμενος, καὶ δι' αὐτοῦ ἐν ᾧ περ πταίει θεραπευόμενος.

Κανὼν Α'. τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσιν ἀξίαν, μαρτυρίατε καὶ κατορθώματα, αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεων εἰσιν ὑποτυπώσεις· ὡς ἀσμένως δεχόμενοι μετὰ τοῦ θεοφάντορος Δαυὶδ ἄδομεν πρὸς τὸν Δεσπότην θεὸν, λέγοντες· « Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παρὶ πλούτῳ καὶ ἐρετίῳ, δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα συνέτισόν με καὶ ζήσεται ». Καὶ, Εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἐρετέλλεται ἡμῖν φυλάσσειν τὰ μαρτύρια τοῦ θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖς, δηλοῦντι ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα διαμένονσιν, ὅτι καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς οὕτω φησιν. Ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. Καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος Πέτρος ἐν αὐτοῖς ἐγκαυχόμενος βοᾷ. « Εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι ». Καὶ ὁ Παῦλος φησιν. Καὶ ἡμεῖς, ἡ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμεῖς, ἀνάθεμα ἔστω. Τούτων οὐν οὕτως ὄντων καὶ διαμαρτυρουμένων ἡμῖν ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς· ὡς εἴτις εὐροὶ σκύλα πολλὰ, ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας ἐνστεριζόμεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατούμεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπείγων τοῦ Πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν. Ἐξ ἐνὸς γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀγασθέντες, ὥρισαν τὰ συμφέροντα. Καὶ οὐδὲν μὲν τῷ ἀναθέματι παραπέμπουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὐδὲν δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὐδὲν δὲ τῷ ἀφορισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζο-

μεν· οὐδὲν δὲ τῷ ἐπιτιμῷ παραδίδασιν, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν. Ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, ἀρκοῦμενοι τοῖς παροῦσιν· ὁ βεβηκὼς εἰς τρίτον οὐρανόν, καὶ ἀκούσας ἁγία ῥήματα, Παῦλος ὁ θεὸς Ἀπόστολος διαβήθη βοᾷ.

Ἐπὶ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐν Μασσαλίᾳ διωρίσθησαν ἐκ τῆς ἀδελφότητος τρεῖς πρὸς ἐρευναν αὐτῶν· οὗτοι δὲ ἐγκύψαντες εἰς βαθεῖαν μελέτην, ἀλλὰ μὴ συνιέντες αὐτοῖς, οὐδέπου εὗρον τι τὸ κωλύον τὴν Χαθιάρειον μουσικὴν. Δι' ἀποφανέντες εἶπον, ὅτι εἰς οὐδένα κανόνα προσκρούομεν νὰ εἰσαγάγωμεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ οὕτω δράξαντες εἰσέγαγον αὐθαδῶς. Φεῦ, τοῖς καινοτόμοις! « πᾶσα παράβασις, κατὰ τὸν θεὸν Παῦλον, καὶ παρακοή ἔλαβεν ἐνδικὸν μισθοποδοσίαν » (α). αὐτὴ δὲ ἐκείνη ἀναμένει πάντα καινοτόμον, νεωτεριστὴν, παραβάτην καὶ παρήκοον, ὡς λέγει καὶ ὁ θεὸς Ἰάκωβος· « ὅστις ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάντων ἐνοχος » (β).

Ἄλλ' οἱ προτεθέντες κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀρκοῦσιν, ἵνα διδάξωσι καὶ φωτίσωσιν οὐ μόνον τοὺς Μασσαλιώτας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ παροικοῦντας Ἑλλήνας, καὶ κυρίως τὸν ἐν Μαγχεστρίᾳ Κύριον Γ. Ν. Μαντζαβῖνον ἀρθογράφον, ὃς ἐν τῷ φύλλῳ τῆς Ἑλπίδος, ἀριθ. 850 τῆς 10 Ἀπριλίου 1856, ἠγόρευσε περὶ τῶν ἐν ταῖς εἰρημέναις χώραις ἐξ Ἑλλάδος ἀποδημησάντων καὶ ἐν αὐταῖς διαμεινάντων Ἑλλήνων, καὶ πρῶτος ἐτόλμησε νὰ γράψῃ πρὸ δύο ἐνικυτῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ ὑπὲρ τῆς φραγκικῆς, ἥτοι τῆς τοῦ Ἰω. Χαθιαρᾶ, ἐγκωμιάζων καὶ ἐπαινῶν αὐτόν, ὅτι συνεισέφερε μέγα ἀγαθὸν εἰς τὸ ἔθνος του, τοῦτέστι τὴν καινοτομίαν. Ὁ Μαντζαβῖνος ὁρμώμενος, φίλε ἀναγνώστα, ἀπὸ τινος φίλου τοῦ Ἀγγλοῦ ἔγραψεν ἐν τῇ Ἑλπίδι· ὁ φίλος του δὴθεν εἶπεν, ὅτι ἠγνόει ὅποιαν καταγωγὴν ἡ μουσικὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, Ἑβραϊκὴν ἢ Τουρκικὴν, ἔχει. Ἐπιτρέψόν μοι, Κύριε Μαντζαβῖνε, νὰ σοὶ εἰπῶ, ὅτι, ἂν καὶ ἡ θυμέλη τῆς Μαγχεστρίας ἦναι ὡς καὶ ἡ τῆς Μασσαλίας, ἐγὼ λέγω

(α) Ἑβρ. β'. 2. (β) Ἰάκ. β'. 10.

σοι ἀνευστολῆς, ὅτι μόνον τὸ κλείχορδόν σου, δι' οὗ ἐσήμανες τὸ ἀρχαῖον μέλος εἰς τὸν φίλον σου, ἐλλείπει ἐκεῖθεν, καὶ αἱ ὑδροσύριγγες (τουρκ. ἀργελέδες). Τοιαῦτα ἐκρίναμεν δέον νὰ σημειώσωμεν ὡς πρὸς διασκέδασιν τῆς βαθείας σου λύπης· ἡμεῖς ὅμως ἔσχατοι πάντων τῶν ἱερέων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐντελλόμεθά σοι, πρῶτον νὰ ἀφήσῃς τοὺς ξένους καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτῶν, τὰ πάτρια σεβόμενος ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ· καὶ δεύτερον νὰ μὴ λυπηθῇς, διότι κατὰ τὸν σοφὸν Σιράχ « ἀπὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος » (α). ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα βλάπτεις τὴν καρδίαν σου « ὥσπερ σῆς ἱματίῳ, λέγει, καὶ σκόληξ ξύλω, οὕτω καὶ λύπη ἀνδρὸς βλάπτει καρδίαν » (β). Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν θέλει συσχεφθῇ μετὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας περὶ τοῦ θέματος τῆς μουσικῆς, καὶ αὕτη ἡ Σ. Κυβέρνησις. — Ἀλλὰ καὶ διατριβὴν (ἐκ Μαγκεστρίας 30 Δεκεμβρίου 1857) ἀνέγνωμεν ἐν τῷ φύλλῳ τοῦ Λιῶνος (Ἀριθ. 1589, 5 Ἰανουαρίου 1858), ἐν ᾧ ἐκθέτει ἐμπεριστατωμένως « εἰς τῶν ἀγαπώντων τὴν εὐκλειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους » τὴν γένεσιν τῆς Χαδιαρείου μουσικῆς· ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν τὸν ὑλικὸν χαρὸν, ἵνα πλείω κατατρίψωμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καὶ διὰ τοῦτο παραλείπομεν πᾶσαν τὴν περὶ αὐτῆς περαιτέρω συζήτησιν τοῖς εἰδημονεστέροις. Ἐγὼ δὲ ὁ ἐν ἐλαχίστοις κληρικὸς σημειῶ μόνον, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον σπουδαιοτάτου ἀντικειμένου τὰ τε Πατριαρχεῖα καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὀφείλουσι νὰ δώσωσι προσοχὴν καὶ ἀναχαιτίσωσι τὴν ῥοὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἵνα μὴ πλησιέστερον ἴδωμεν παραδόξως τοὺς ὑπὸ τοῦ Β. Ῥανδχάρτιγγερ καὶ τοῦ Πράϋερ κλειδοκυμβαλικῶς μελουργηθέντας ὕμνους τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ἡμῶν καὶ ψαλλομένους θεατρικῶς ἀπὸ θυμέλης ἀντὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Κοσμᾶ μελωδηθέντων, οἵτινες ἀνεφύησαν ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸ 1844 (ἴδρα Λιῶνα ἀριθ. 1589), Τεργέστη· καὶ μετῆνεχθησαν εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν (27 Ἰανουαρίου 1855 εἰστέθησαν τὰ Ῥανδχάρτιγγερικὰ μελουργήματα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μασσαλίας) καὶ Ἀλεξάνδρειαν ὡς πληροφοροῦμαι νῦν.

(α) Σιρ. λή. 19. (β) Παρ. κέ. 20.